

Odası dünya olan yazar

Uyar'ın metinleri hep yaşamla bağlantılı, kurmaca içinde kurmaca, üst kurmaca kurduğu metinlerde dahi bir ayağı hep yeryüzüne deşiyor. Belki Tomris Uyar'ı Tomris Uyar yapan özelliklerden biri de bu

AYŞEGÜL TÖZEREN

Tomris Uyar'ın, **Yapı Kredi Yayınları** Delta Serisi'nden çıkan **Bütün Öyküleri**'ni okumayı bitirdikten sonra, yazarın sesini duymak istedim. Daha önce ne okuyan, ne eleştiren olarak hissettiğim bir duyguydu. Youtube'tan Tomris Uyar'la yapılmış bir söyleşiden kısa bir parçayı dinleme fırsatı buldum. Uyar, her yerde "maalesef" yazabildiğini söyledikten sonra, sözlerini "Hiçbir zaman benim bir odam olmadı, çalışmak için" diye bitiriyordu. Sait Faik Hikâye Armağanı'nı 2 kere kazanan (1980 ve 1987) Tomris Uyar'ın "kendine ait bir oda"sı ne yazık ki olmamıştı, ama dünyayı kendine has bir öykü diliyle tercüme ederek "kendine ait bir yazın dünyası" kurabilmişti. Edip Cansever Tomris Uyar'a şiirinden "Seni görünce dünyayı dolaşiyor insan sanki" diye sesleniyordu. Uyar'ın 11 öykü kitabını okumanın da bir anlamda dünyayı dolaşmaya denk olduğu söylenebilir.

Veryüzüne Deşmek

Tomris Uyar, öykünün yanı sıra eleştiri ve deneme kaleme alan da bir yazar. Uyar'ın eleştirel gözünün keskinliği, izlenimciliği ile birleşerek, ilk öykü kitabı olan *İpek ve Bakır*'dan başlayarak, *Güzel Yazı Defteri*'ne kadar etkisini gösteriyor. İlk öykülerinde belirgin unsur, izlenimcilik. Yazar izlenimle edindiği bilginin altını ustalıkla doldurarak, basit konuşma cümlelerinden, sıradan olaylardan yeni anlamlar üretiyor. Aslında yazar öykü serüveni boyunca izlenimciliğe yararlanıyor. Ancak yıllar geçtikçe deneysel bilginin de artışıyla izlenimden edindiklerinin altını üstünü

Kadının Toplumsal Varoluşu

Yürekte Bukağı'dan başlayarak insan ilişkilerine daha yakından mercek

o kadar sık dokuyor ki, metinlerinde izlenimcilik yan unsurlardan birine dönüşüyor. Bir başka deyişle Uyar'ın metinleri hep yaşamla bağlantılı, kurmaca içinde kurmaca, üst kurmaca kurduğu metinlerde dahi bir ayağı hep yeryüzüne deşiyor. Belki Tomris Uyar'ı Tomris Uyar yapan özelliklerden biri de bu. Metinlerinin derininde bir iç göz hep "göğe bakalım" dese de, hiç tozdan topraktan kopmamast...

Tomris Uyar'ın öykülerinde içerik ve biçim, iç dış olarak ayrılmayacak bir biçimde aynı yenileşmeci ve özgür öze bağlı. Tomris Uyar, ilk öykü kitabının ardından gelen *Ödeşmeler* ve *Şahmeran Hikâyesi*'nde daha da belirginleşen şekilde, iç konuşmalarda italik yazımını, okura aktaracağı sırada cümlelerde parantez içini, farklı anlatımlarda büyük harfi kullanmaktan çekinmiyor. Uyar'ın öykü dili alabildiğine engin. Nasıl anlatımında mektup, günce, iç monolog, diyalog, birbirinin içine anlatılar, metinlerarasılığı hiç çekinmeden kullanıyorsa, metinlerinde de italik, bold yazıma, büyük harflere, parantezli anlatıma yer veriyor.

Hatta 1980 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı aldığı *Yürekte Bukağı* isimli kitabının ardından yayımladığı *Yaz Düşleri / Düş Kışları* adlı öykü kitabında yer alan "Bayırdaki Ilgım" adlı öyküsünde öykü diline görsel malzemeyi katmaktan da çekinmiyor, metnin içine gömülmüş fotoğraflara da yer veriyor.

tutmaya başlayarak, metinlerinde kadının toplum içinde konumlanışını derinden irdeliyor. Kadının toplum içinde var oluşunu (ya da var olamayışını) yeni bir toplumsal bakışla gözler önüne seriyor. Kadının annelik içinde boşluğunu da Uyar'dan okuyoruz, bir kadın anlatıcının gözünden kendinden daha geniş bir erkeğin fiziksel özelliklerini betimleyişini de. Tomris Uyar, düzene karşı, yazın diliyle öykünün içinden direniş ateşini yakabilen bir yazar.

Kızlar'da "öykülere girerken" Tomris Uyar, "Ben bu yersiz ve adsız kişileri, masalin belirlediği serüvenin ormanından, kan, post ve buğü tüten yoldan çekip çağımıza, günümüze getirmek istedim. Dolayısıyla onları birey olarak işledim, yani öykü kişileri olarak" diye yazmış. Yazar, *Gecegezen Kızlar*'da masalları yeniden üreterek, yeniden yazarak erkeğe atfedilen kurtarıcı, beyaz atlı prens rolü, kadına yüklenen bekleyen, pasif rolleri, başka bir deyişle mitleri edebiyatla sarsıyor.

Anlatı Tekniğinin İşlevi

Tomris Uyar öykücülüğü ile yapılan akademik çalışmalarda çoğunlukla *Gecegezen Kızlar*'a kadar yazdığı öykülerin modernist anlatı teknikleriyle yazıldığı, daha sonra postmodernist tekniklerin öne çıktığı yazılı. Oysa Uyar'ın güncelden kopmayan toplumsal bakışı hiç değişmez. Sadece bir anlatı tekniğiyle aktarmayacağı zaman "başka" bir tekniğin arayışına girer. Örneğin yazar, şöyle bir cümleyle

öyküye başlamaktan geri durmaz: "Bir yapı çıldırabilir mi?" ("*Son Sanrı*", *Yaza Yolculuk*) *Sekizinci Günah* isimli öykü kitabında yer alan "*Kişisel Sorgulamalar*"'ta olduğu gibi iç monologla diyalog arasında bir dil kurarak "derdini" anlatabilir. Aynı *Kitaptaki*, "*Manastırlı Hilmi Bey'e Beşinci Mektup*"'ta olduğu metinlerarasılığı geniş bir sanat coğrafyasına yayar, şiirlerle ya da müzikle öyküleri arasında metinlerarasılık kurabilir. Tomris Uyar, bir anlatı tekniğini seçerken oyun oynamaz, öyküde kullanım nedeni "öyle olması gerektiği için"dir.

Uyar, öyküleri okuyanı üst kurmacayla diri tutar. Uyar'ın anlatı kurarak, öyküyü yazanı da anlatıcı olarak metne katıp, öykü yapım aşamalarına da yer verir. Gerçekle kurmaca arasında gerilime okuru da dahil eder.

Yazar, aktarım tekniklerinde ne kadar gözü karaysa, anlattıklarında da bir o kadar gözü karadır: *Hapishaneler*, *tutukluluk halleri*, *ölüm orucu protestoları* öykülerinin konusudur. "Ölüm orucunun son günleriydi. Sahi biz iki üç saat içinde nasıl bir araya gelmiştik?" (*Otuzların Kadını*)

Tomris Uyar, 1971 yılında *İpek ve Bakır*'la başladığı öykü yolculuğunu, *Ödeşmeler* ve *Şahmeran Hikâyesi*, *Dizboyu Papatyalar*, *Yürekte Bukağı*, *Yaz Düşleri / Düş Kışları*, *Gecegezen Kızlar*, *Yaza Yolculuk*, *Sekizinci Günah*, *Otuzların Kadını*, *Aramızdaki Şey* ile sürdürdü; son öykü kitabı olarak 2002 yılında *Güzel Yazı Defteri*'ni (Ali Arif Ersen ile) yayımladı. Tomris Uyar'ın bu sıra dışı yazın serüvenini cümle cümle, paragraf paragraf, öykü öykü, **kitap kitap** takip edebilmek adına "*Bütün Öyküleri*"i çok değerli. Kitabın son sayfasını çevirirken son bir söz: Keşke, öykü toplamının başında Tomris Uyar'ın öykücülüğüne ilişkin bir ilk söz de okuyabilsaydık...

